

בפתח החוברת דברים מאת פרופסור מנחם בן-ששון, רקטור האוניברסיטה העברית, לזכר פרופסור ידידה כלפון סטילמן ז"ל שהלכה לעולמה בכ"ו בשבט תשנ"ח, חוקרת דגולה בתחום התרבות החומרית של החברה היהודית בארצות האסלאם.

בפעמים 76 יפגוש הקורא את בני היהדות הספרדית והפורטוגלית בנקודה המערבית ביותר של גלות זו – ב"עולם החדש". המאמרים עוסקים במרכזים שונים באמריקה התיכונה והדרומית, מגילוי ה"עולם החדש" עד ימינו.

■ **מרדכי ארבל** מציג תמונה ראשונה של הקהילה היהודית-הפורטוגלית באי ברבדוס שבים הקריבי, מראשית התיישבותה במאה הי"ז ועד לשקיעת הקהילה במחצית המאה הי"ט. המחבר פורס בפנינו את ההקשר הפוליטי והכלכלי שבתוכו צמחה הקהילה, בוחן את המעמד המשפטי של יהודי האי, וסוקר את מוסדות הקהילה ומנהיגי הרוחניים. המחקר מבוסס בעיקר על תעודות שנחשפו על ידי המחבר בחיפושיו באי. המחבר הוא חוקר של יהדות האזור הקריבי במסגרת מכון בן-צבי.

■ **מרגלית בזרנו** בוחנת את היחסים בין ספרדים, אשכנזים ומזרחיים, בבואנוס איירס ובהאואנה, באמצעות ניתוח השוואתי של שתי סוגיות – רכישת בית קברות יהודי והנחת תשתית לפעילות ציונית ספרדית. ממחקרה עולה כי לא היה דפוס אחיד של יחסים בין קבוצות האוכלוסין; הדינמיקה הפוליטית הפנימית היא שהכתיבה את טיב היחסים בין העדות בקהילות השונות.

ד"ר בזרנו היא חוקרת במכון ליהדות זמננו של האוניברסיטה העברית. תחום התמחותה הוא יהדות קובה והקהילות הספרדיות שבאמריקה הלטינית.

■ **ברוך מגד** מציג את תהליך התארגנות האנוסים וצאצאיהם לקהילות של "מתייהדים" במכסיקו במאה הט"ז. המחבר עוקב אחר השלבים שבהם חשפו ופיתחו האנוסים את זהותם ואמונתם היהודית: תחילה בתוך התא המשפחתי המצומצם ואחר כך בצירוף בני משפחה נוספים, ולבסוף גם אחרים. המאמר מבהיר את חשיבותה של ההנהגה הכריזמטית, ובעיקר את זו של לואיס דה קארוואחאל הצעיר. המחבר עוסק בחקר תולדות האנוסים ב"ספרד החדשה".

■ פנחס ביבלניק משחזר את אורח חייהם של האנוסים וצאצאיהם במכסיקו במאות ה"ז והי"ז. על פי תעודות מארכיון האינקוויזיציה, משרטט המחבר את הליכותיהם בתחומים שונים, כגון חינוך, שבת ומועדים, מאכלות אסורים ועוד. השוואת הממצאים עם הידוע על חיי האנוסים בחצי האי האיברי, באמסטרדם ובתפוצות אחרות, מבליטה את הדמיון שבין המסורת והמנהגים של אוכלוסייה זו במושבותיה בקצות תבל. ד"ר ביבלניק מלמד בחוג להיסטוריה של עם ישראל באוניברסיטה העברית, במכללת סמינר הקיבוצים ובמכללת לוינסקי לחינוך.

■ רינה לויין מלמד בוחנת את מצב המחקר בסוגיית זהותם היהודית של צאצאי האנוסים בניו מכסיקו שבארצות הברית. חוקרים רבים ממדעי החברה מעיינים בנושא, אך לדעת המחברת לא תמיד הם משכיילים לבחון בחינה ביקורתית את המנהגים והמסורות של ה"יהודים" הנחקרים על ידיהם. לדעתה, ההתמקדות בתודעת הזהות היהודית, ולא במירת האוטנטיות שלה, עשויה להעמיד את המחקר על יסודות איתנים. ד"ר לויין מלמד היא סגנית דיקן במכון שכטר למדעי היהדות בירושלים.

תעודה

■ אהרן גימאני מגיש מספר תעודות המאירות את פעילותו של הרב יחיא יצחק הלוי כמנהיגן ההלכתי והרוחני של קהילות ישראל ברחבי תימן. ד"ר גימאני מלמד בחוג המשולב למדעי היהדות באוניברסיטת בראילן וחוקר במכון לחקר היהודים במזרח.

עיונים ובקורת

■ תור הזהב של יהדות ארגון – רון ברקאי על שני ספריו של יום טוב עסיס.
■ הסונט העברי בתקופת הרנסאנס והבארוק – אריאל רטהאוזן על שני ספריה של דבורה ברגמן.
■ תעלומת רצח פולחני כחומר היסטורי – ירון הראל על ספר מאת יונתן פרנקל על עלילת דמשק.